

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра музично-практичної підготовки

Н. П. Кучерук, В. Ф. Кучерук

**Інструментальний ансамблевий практикум:
М. Дремлюга. «Лірична пісня»**

Методичні рекомендації для самостійної роботи
з курсу «Інструментальний ансамблевий практикум»

Луцьк
Вежа-Друк
2017

УДК 785.1:784.6(072)
ББК 85.315.2я73-9
К 95

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 5 від 15.02.2017 р.)

Рецензенти:

Шиманський П. Й. – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри музично-практичної підготовки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

П'ятачук Р. М – заслужений артист України, керівник оркестру Державного академічного Волинського народного хору Волинської обласної філармонії

К 95 Кучерук Н. П.

Інструментальний ансамблевий практикум: М. Дремлюга Лірична пісня : методичні рекомендації для самостійної роботи з курсу «Інструментальний ансамблевий практикум» / Н. П. Кучерук, В. Ф. Кучерук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 16 с.

У методичних рекомендаціях відображено основні завдання керівника інструментального ансамблю; визначено ключові принципи роботи над музичним твором; висвітлено питання методики, які сприятимуть самостійному опрацюванню студентом ансамблевої партитури; розкрито конкретні завдання, навички й уміння з цієї дисципліни.

Для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Музичне мистецтво» під час вивчення курсу «Інструментальний ансамблевий практикум», аспірантів, учителів, працівників закладів культури й мистецтв.

УДК 785.1:784.6(072)
ББК 85.315.2я73-9

© Кучерук В. Ф., 2017

Курс «Інструментальний ансамблевий практикум» відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки «бакалавр» спеціальності «Музичне мистецтво» складається з лабораторних та індивідуальних занять. На лабораторних заняттях передбачено підготовку студента до ансамблевого виконання на основі інструментального колективу. На індивідуальних заняттях студенти вивчають основи диригування.

Структура методичних рекомендацій – творчий портрет М. В. Дремлюги; рекомендації для самостійного опрацювання ансамблевої партитури «Лірична пісня» М. Дремлюги; партитура для інструментального ансамблю, перекладена авторами методичної праці з фортепіанного клавіру; список джерел.

Методичні рекомендації допоможуть студентам у самостійній роботі над партитурою для інструментального ансамблю, дадуть відповіді щодо подолання низки диригентських труднощів, зокрема: показів вступу звучання на початку та в середині музичного твору, показів зняття звучання наприкінці музичного твору, виконання основних штрихів, а також тактування довгих ритмічних тривалостей, синкоп, динаміки та її зміни, зміни темпу.

Творчий портрет композитора

ДРЕМЛЮГА Микола Васильович (1917–1998) – композитор, музикознавець, педагог. Член Національної спілки композиторів України (1944), заслужений діяч мистецтв УРСР (1972), народний артист України (1993), лауреат Державної премії України імені Т. Г. Шевченка (1998). Представник академічного напрямку української музики, зорієнтованої на пізньоромантичні стильову та жанрову системи.

Народився 15 липня 1917 р. у Воронежській губернії (Росія). Закінчив Київський політехнічний інститут (1941), упродовж навчання в якому займався музикою, виступав на інститутських вечорах як акомпаніатор, піаніст, виконуючи віртуозні прелюди С. Рахманінова, власні музичні твори. Працював концертмейстером у хорі Українського радіокомітету.

Закінчивши композиторський та історико-теоретичний факультети Київської консерваторії (1946; клас композиції Л. Ревуцького) й аспірантуру при ній (1949), Микола Васильович у 1946 р. став викладачем цього мистецького навчального закладу (нині – Національна музична академія України імені П. І. Чайковського). Працював там упродовж 52 років: викладав гармонію, музичний аналіз, музичну літературу, оркестровку, читання партитур, хорове аранжування, композицію. Серед його учнів були О. Білаш, Л. Дичко, В. Сільвестров, Є. Станкович, І. Карабіц, К. М'ясков, В. Філіпенко, О. Костін, І. Поклад та ін.

М. Дремлюга – автор понад ста концертних обробок народних пісень – не лише українських, а й російських, білоруських, болгарських, чеських, словацьких, польських, угорських, албанських. А поховальний кант, який наспівувала його тітка, став однією з тем Третьої симфонії «Пам'яті жертв

Голодомору 1932–1933 рр.». Цей твір композитора отримав найвищу нагороду – Державну премію України імені Т. Г. Шевченка (1998).

Микола Васильович був добре обізнаний з українською і світовою поезією. Для своїх творів він обирав ті вірші, які відповідали його характеру і уподобанням. Це глибоко ліричні поезії, філософські вірші з роздумами про життя. Він створив понад вісімдесят романсів на вірші І. Франка, Лесі Українки, М. Рильського, П. Тичини, В. Сосюри, Т. Масенка, Д. Павличка, А. Демиденка, О. Пушкіна, М. Лермонтова, І. Буніна, а також на вірші й сонети Мікеланджело, Ф. Петрарки, В. Шекспіра, А. Міцкевича, Омара Хайяма.

М. Дремлюга першим в історії української музики створив концерт для бандури й симфонічного оркестру. Цей концерт став обов'язковим твором на вітчизняних та міжнародних конкурсах бандуристів. Його непересічний концертний репертуар для бандури, який включає фуги, сюїти, сонати, прелюдії, баркароли – особливо цінний внесок у розвиток української музики. Бандура, складний у виконавському аспекті інструмент, загалом використовували для супроводу співу виконавців, проте М. Дремлюга розкрив нові виражальні можливості бандури й підняв її до академічного рівня.

Симфонічним творам М. Дремлюги притаманні філософська глибина, ліризм і патетична піднесеність, витонченість музичних образів та досконалість музичної форми, звернення до народно-пісенних джерел.

До музичної спадщини композитора належать: *симфонічні твори*: цикл симфонічних поем «Батьківщина», сюїта «В Польщі», «Болгарська поема», «Лірична поема», «Пороніно», 6 симфоній (1968, 1971, 1978, 1983, 1986, 1991), поема «Пісня про мир»; *концерти для окремих інструментів і симфонічного оркестру*: для фортепіано, труби, скрипки, бандури, гобоя; *інструментальна музика*: фортепіанні цикли «З глибини», «Зима», «Весняна сюїта», «Фортепіанний альбом» (24 п'єси), прелюдії та ін., твори для віолончелі, скрипки, гітари, бандури; *вокальні цикли*: на слова Ф. Петрарки, В. Шекспіра, А. Міцкевича, Омара Хайяма, В. Сосюри, М. Рильського, Лесі Українки, а також близько ста обробок народних пісень, хорові та вокальні твори, пісні для дітей, музика до кінофільмів.

М. Дремлюга щедро обдарований композитор. Йому були підвладні всі музичні жанри. Загалом у його творах перемагають оптимістичні тони, хоча в багатьох із них відчувається глибокий драматизм і трагізм.

Помер митець 18 грудня 1998 р. Похований у Києві на Байковому кладовищі.

«Лірична пісня» - одна з 24 п'єс «Фортепіанного альбома», присвяченого донці композитора Марічці, написана 1976 р. «Лірична пісня» була улюбленим фортепіанним твором для учнів музичних шкіл і згодом стала такою популярною, що композитор зробив її перекладення для бандури, гобою, гітари.

Твір написаний у простій тричастинній формі.

Темп: I ч. *Moderato cantando* (помірно, наспівно); II ч. *Animando* (натхненно, жвавіше); III ч. *Tempo I* (початковий темп).

Розмір: С. Схема диригування – чотиридольна. Динамічна шкала: *p - f*. Основні штрихи: *legato, non legato*.

Музичний твір переклали автори для інструментального ансамблю у складі флейта, баян 1, баян 2, домри (альт і тенор), бандури та струнного квінтету (скрипки 1, скрипки 2, альти, віолончелі, контрабаси).

Розпочинаємо виконання твору м'яким замахом до 1-ї долі, який відображає: силу звучання динамікою *mp*, помірний темп та наспівний характер. Диригуючи штрихом *legato*, рухи диригента повинні бути дуже плавні. Мелодію виконує баян 1. Звертаємо увагу диригента в першому такті на ритмічний малюнок, який повторюється і в наступних фразах (четвертна нота, залігована з восьмою). Цей ритмічний малюнок виконується затриманням 2-ї долі та легким поштовхом 3-ї долі, потім плавними жестами проводимо рух мелодії. У четвертому такті потрібно поставити цілу ноту (тему виконує баян 1), а також виразно провести на *crescendo* басову партію і тему супроводу, поступово збільшуючи амплітуду жеста. Рухи диригента в цьому такті повинні бути чіткі, виразні та енергійні, оскільки партії супроводу виконують синкопований ритм.

Наступні чотири такти виконуються як попередні. Лише в 7-му такті на другу долю показуємо вступ флейті. У 8-му такті ставимо цілу ноту м'яким жестом, чітко й виразно проводимо басову партію й тему супроводу та поступово зменшуючи амплітуду жеста, виконуємо *diminuendo*.

Друга частина виконується натхненно, схвильовано, трохи рухливіше. Розпочинаємо динамікою *mf*. Відповідно до цього темпу та динаміки робимо й замах до 1-ї долі 9-го такту, водночас показуємо вступ інструментам, які долучилися в цій частині (баян 2, бандури та скрипки). У наступному такті потрібно: показати вступ баяну 1 на першу долю; лівою рукою витримати половинну ноту з крапкою в партії скрипок, відраховуючи перші три долі й продовжити диригувати лівою четверту долю; одночасно правою рукою провести тему баяна 1. У 12-му такті ліву руку ставимо на третій долі, показуючи половинну ноту скрипкам й баяну 1. Перші чотири такти цієї частини виконуємо *crescendo*, поступово збільшуючи величину жестів.

Наступну фразу другої частини виконують всі учасники музичного колективу (*tutti*). Розпочинається динамікою *p*, штрихом *legato*, тому замах виконується невеликим, м'яким жестом. Оскільки попередня фраза виконувалася *crescendo*, то зміну динаміки на *p* в 13-му такті, варто показати лівою рукою, зупинивши її перед собою в першій позиції. Наступний такт виконується *crescendo*, показуємо його лівою рукою, повільно піднімаючи її по висхідній лінії догори й одночасно напружуючи. У наступних двох тактах продовжуємо виконувати *crescendo*, диригуючи двома руками, поступово збільшуючи рухи й напружуючи м'язи. У 15-му такті *allargando* (розширюючи) вимагає від диригента збільшити амплітуду та виразність жестів.

Кульмінація твору – початок наступної фрази (17 т.), яка виконується *piu f* (голосніше), у мелодії всі ноти акцентуємо. Це вимагає від диригента дуже активних, чітких, виразних та інтенсивних жестів штрихом *non legato* впродовж цілого такту. У наступному такті змінюється штрих на *legato*, але динаміка залишається, тому замах до 18-го такту виконуємо плавним широким жестом. Закінчується друга частина динамікою *diminuendo*, що вимагає від диригента зменшити амплітуду й активність жестів в останньому такті. Для виконання *ritenuto* (поступово затримуючи) в 20-му такті, диригент, відповідно до зміни темпу, ставить лівою рукою половинні ноти на першу і третю долі.

Третя частина виконується в повному складі ансамблю в початковому темпі (*Tempo I*), динамікою *p*. Отже, замах до першої долі повинен бути стриманим і м'яким й відображати темп, динаміку, штрих, характер твору. Мелодію першої фрази виконують флейта та бандури, решта інструментів – супровід. Як і в першій частині лівою рукою витримуємо ритмічний малюнок у 21-му та 25-му тактах (четвертна нота, залігована з восьмою) та цілу ноту в 24-му такті. Впродовж чотирьох тактів першої фрази виконуємо *crescendo*, збільшуючи відповідно до наростання динаміки, амплітуду жестів. Замах до останньої фрази виконується активно, широким жестом, штрихом *legato*, звертаючись до флейти і скрипок, які виконують тему.

Розглянемо виконання двох останніх тактів, у яких виконуємо *ritenuto* (поступово затримуючи) та *diminuendo* (поступово зміншуючи силу звучання). Отже, у передостанньому такті поступово зменшуємо амплітуду жестів. Щоб показати зняття восьмої ноти на третій долі, робимо до неї замах і відповідно до темпу показуємо коротку третю долю. Потім виконуємо замах до четвертої долі, диригуємо її і ставимо на першу долю останнього такту акорд м'яким, невеликим жестом. Ще меншим жестом робимо замах до третьої долі, показуючи половинну ноту флейті та баянам. Закінчується твір повним тактом, тому наприкінці четвертої долі виконуємо так звану криву чи петлю, за допомогою якої знімаємо звучання ансамблю. Цей жест виконується відповідним штрихом й повинен відповідати настроєві музики: характеру подачі звуку, динаміці, темпу.

Лірична пісня

М. Дремлюга

1

Moderato Cantando

Флейта

Баян 1

Баян 2

Домри
альт

Домри
тенор

Бандури

Скрипки 1

Скрипки 2

Альти

Віолончелі

Контрабаси

mf

tr

tr

tr

tr

tr

tr

tr

tr

5

mf dim... p

mf dim.....

dim..... p

dim..... p

dim..... p

dim..... p

dim..... p

dim..... p

2

Animando

Musical score for a piano piece, measures 9-12. The score is in G major (one sharp) and 3/4 time. It features a first staff with rests, a second staff with a melodic line, and a grand staff with piano accompaniment. Dynamics include *mf* and *mp*. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings.

13 *allarg.*

p *mf*

p *mf*

p *mf*

p *mf*

p *mf*

p *mf*

p *mf*

p *mf*

p *mf*

p *mf*

p *mf*

3

rit.-----

The musical score consists of ten staves. The first five staves are grouped together, and the last five are grouped together. The key signature is E major (three sharps). The first staff begins with a red box containing the number '3'. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings. The dynamics are marked as *f* (forte) and *dim.* (diminuendo). A *rit.* (ritardando) marking is present at the top right of the first staff. The piece concludes with a final note on a half note in the first staff of the second group.

4

Tempo I

p *cresc.*-----

p *cresc.*-----

p *cresc.*-----

p *cresc.*-----

p *cresc.*-----

p *cresc.*-----

p *cresc.*-----

p *cresc.*-----

p *cresc.*-----

p *cresc.*-----

p *cresc.*-----

Musical score for a piece in A major, starting at measure 25. The score features multiple staves with dynamic markings (*mf*, *p*) and a *rit.* marking. The key signature has three sharps (F#, C#, G#).

The score consists of the following staves from top to bottom:

- Staff 1: Treble clef, melodic line with *mf* and *p* dynamics.
- Staff 2: Treble clef, accompaniment with *mf* and *p* dynamics.
- Staff 3: Treble clef, accompaniment with *mf* and *p_{8vb}* dynamics.
- Staff 4: Treble clef, accompaniment with *mf* and *p* dynamics.
- Staff 5: Treble clef, accompaniment with *mf* and *p* dynamics.
- Staff 6: Treble clef, melodic line with *mf* and *p* dynamics.
- Staff 7: Treble clef, melodic line with *mf* and *p* dynamics.
- Staff 8: Bass clef, accompaniment with *mf* and *p* dynamics.
- Staff 9: Bass clef, accompaniment with *mf* and *p* dynamics.
- Staff 10: Bass clef, accompaniment with *mf* and *p* dynamics.

Список джерел

1. Димченко С. С. Диригування (методика викладання) : навч. посіб. / С. С. Димченко: Ч. І. – Рівне, РДК, 1997. – 152 с.
2. Димченко С. С. Диригування (методика викладання) : навч. посіб. / С. С. Димченко: Ч. ІІ. – Рівне, РДК, 1997. – 141 с.
3. Кучерук В. Ф. Інструментальний ансамбль : хрестоматія для вищ. навч. закл. / В. Ф. Кучерук, О. М. Олексюк, Н. П. Кучерук. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – 148 с.
4. Колесса М. Ф. Основи техніки диригування : навч. посіб. для студ. дириг. факульт. консерват. УРСР / М. Ф. Колесса. – К. : Держ. вид-во музич. літ., 1960. – 198 с.
5. Юцевич Ю. Є. Музика. Словник-довідник / Ю. Є. Юцевич. – Тернопіль: Навч. кн. – Богдан, 2003. – 352 с.
6. Юцевич Ю. Є. Словник музичних термінів / Ю. Є. Юцевич. – К. : Муз. Україна. – 1977. – 208 с.
7. Дремлюга Микола Васильович [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
8. Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=21733

Для нотаток

Навчально-методичне видання

Н. П. Кучерук, В. Ф. Кучерук

**Інструментальний ансамблевий практикум:
М. Дремлюга. «Лірична пісня»**

Методичні рекомендації для самостійної роботи
з курсу «Інструментальний ансамблевий практикум»

Формат 60x84 1/16. Обсяг 0,93 ум. друк. арк., 0,88 обл.-вид. арк.
Наклад 50 пр. Зам. 201. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Винниченка, 14, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.